Balio Sruogos atvirlaiškis Juozapui Sruogai, 1923-08-14, iš Miuncheno – į Berlyną

Tai mes po visokių nelaimių ir avantiūrų Oberstdorfe randamės jau vėl Miuncheno karčiamoj.

Tai mes po visokių nelaimių ir avantiūrų Oberstdorfe [1] randamės jau vėl Miuncheno karčiamoj. Tavo [2] pasiūlymas [3] labai mane vilioja, aš nežinau, kas daryti. Kai pagalvoju, tai važiuot man nieku būdu neišeina, bet aš tiek noriu važiuot, kad galiu kurią gražią dieną išbėgt iš Miuncheno ir atvažiuot. Mano padėtis tokia neaiški, kad aš nežinau, kas pasirinkt. O šiaip – kloniojuos.

Balys [4]

⌜Geras p. Juozai, aš ir grįštu būtinai ant 15/VIII; Jūsų reikalus atliksiu.

Kol kas „ilsimės“.

Iki pasimatymo –

Juozas P. [5]⌝ [6] [1v] // [1r] //

KOMENTARAI

[1] Oberstdorfas – miestas Vokietijos pietuose, Bavarijoje, Algojaus Alpėse. Balys Sruoga aprašė, kaip ir kokios būklės jis kartu su bičiuliu Juozu Pronskumi pasiekė Oberstdorfą, ką ten netikėtai susitiko, kaip pasikeitė jų kelionė:

„Vandukai! Jau antra diena kaip nusileidom į Bavariją, į Oberstdorfą. Purvini, suplyšę, pavargę, nemiegoję, tik dūšioj aukštybes sapnuodami. Staiga Oberstdorfe, beieškodami nakvynės, sutikom gatvėj Aldoną Č. ir jos prietelką bulgarką, kokią tai Nadią. Jos mums surado kambarį, skalbėją, padarė protekciją banke ir t. t. Ir kažkaip keistai pasidarė, seniau aš baisiai Aldonos nemėgau, o dabar per vieną dieną visai gerai susigiminiavom, kad net norėjom išsiaiškinti, kodėl mes pirma tokią antipatiją kits kitam jautėm. Vakar visi keturi jau buvom nuėję Austrijon, vakarieniavom, maudėmės, bėgiojom, šėlom“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Oberstdorfo – į Būgius, po 1923-08-07, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 659, nr. 37, l. 1v; dar žr. Balys Sruoga, *Raštai*, t. 17, kn. 1: *Laiškai Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1919–1924*, sudarė Algis Samulionis, Neringa Markevičienė, parengė Neringa Markevičienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2021, p. 367).

Balys Sruoga su Aldona Čarneckaite 1919–1920 m. bendradarbiavo spaudoje. Netikėti susitikimai ir išbandymai kalnuose jų draugystę sustiprino, juos suartino:

„1923 m. vasarą praleidau su drauge atostogas Allgaüer Alpen, arti Austrijos sienos. Vieną rytą – visai netikėtai – prie pašto sutikome Sruogą su Pronskum. Jiedu rytoj iškeliausią į Nobelhorną, į Plattkopfą ir į kitas aukštas snieguotas kalnų viršūnes.

Gal ir mudvi keliautume kartu? – pasiūlė Pronskus. Širdis iš džiaugsmo sparnais suplasnojo. Ir kodėl ne? Vienos dvi vis tiek niekur toli neišdrįstume nueiti, o jiedviem tie kalnai ne naujiena, ne kartą ten esą buvę. Bet Sruoga buvo skeptiškas, žadėjo šį kartą lipti naujais takais, kur tik patyrę alpinistai drįsta. O čia toks balastas. Suraukęs kaktą, traukia pypkės dūmus ir tyli. Ir vis tik Pronskus laimėjo. Tas linksmas, šnekus, iškalbingas mažutis poetas įtikino milžiną.

Saulei tekant pradėjome kilti į kalnus. Sruoga tylus ir susikaupęs, tarytum žengtų prie aukštų altorių. Mes iš paskos, juokaudami ir tarškėdami, pilni susižavėjimo mėlynu dangumi ir baltais debesėliais, tūkstančiais žiedų tarp akmenų ir krūmokšnių.

Pasiekę glečerį, susikūrėm laužą, sėdome pasilsėti. Sruoga atsiskyrė nuo mūsų, matėme jį kylant aukštyn, išnykstant už uolų, vėl iškylant, pagalios sustojant ant vieno iškyšulio. Stūksojo taip gan ilgai, nejudėdamas, lyg pats uola pavirtęs.

Rytais eidavome sutikti tekančią saulę. Žemė dingsta kažkur giliai po baltu debesų sluoksniu. Tokia laimė matyti šį grožį ir vis kilti aukštyn ir aukštyn!

Nustebome, kad ir šioje dykumoje Sruoga turėjo draugą – tai senas kalnų piemuo, gyvenęs visą vasarą palapinėje, ganydamas ožkas. Buvome pavaišinti ožkų sūriu. O ką jiedu su piemeniu kalbėjo, negirdėjome, tik Balio akys nušvito keista šiluma – lyg būtų pasiklausęs tų šimtamečių uolų ir glečerių.

Sruoga pasiūlė prie vandens krioklio susikurti laužą traukinio belaukiant, nes jis mėgstąs nakties laiką kalnuose dar labiau, kaip dieną. Ir iš tikrųjų – tas vandens ūžimas, lyg būtų šimtai baltų laukinių arklių pralaužę užtvaras… Tos didžiulės žvaigždės tamsioje mėlynėje… Visi tylėjome, net Pronskus nutraukė savo poezijos žodžius, nes krioklys nuskandino juos savo ūžime.

Ir čia Sruoga, pasitraukęs kiek toliau, atsišliejęs į medį, dūmojo savo milžino dūmas, kol pradėjo blėsti nematyto didumo žvaigždės ir laikas buvo grįžti tikrovėn iš jo taip pamilto ir dažnai lankyto kalnų gyvenimo“ (Aldona Čarneckaitė, „Ar jis tada nujautė savo kankinio dalią?“, in: Balys Sruoga mūsų atsiminimuose, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 103–104).

[2] Juozapas Sruoga (1886–1957), vyriausias Balio Sruogos brolis. 1923 m. dirbo Lietuvos atstovybės Berlyne Konsuliniame skyriuje. Jis kartu su Baliu Sruoga ir Juozu Pronskum 1923 m. rugpjūčio mėn. pradžioje leidosi į ekskursiją po Bavarijos Alpes (rengėsi kopti į Zugspitze'ę), Austriją (ketino pasiekti Parseirspitze'ę). Juozapas Sruoga kelionę nutraukė dėl silpnos sveikatos, nuovargio, todėl į Berlyną grįžo anksčiau:

„Jau kelinta diena kelionėj – šiandie jau Zugspitze. Su manim eina tiktai Juozas ir Pronskus. Juozą vargiai vargiai užgabenom ant Zugspitze'o – drebėjo, stenėjo, dejavo. Nežinau, kaip jį apačion reikės nugabenti. Mes su Pronsku tariamės eit į Tirolį, o Juozas teks pakeliui paleisti namo. Vakar pakeliui labai sulijo, vieną dieną turėjom baisią saulę, o šiandie ūkanota, ūkanota. Nakvosime viršūnėj.

Jau nusileidom nuo Zugspitze'o. Juozas eina namo, mes su Pronsku į Austriją. Beveik dvi nakti nemiegojau, baisiai galva skauda, reikės kur pakrūmėj pamiegot. Iš Austrijos daugiau parašysiu – bučiuoju.
TavBol
Sekmadienis“ (Balio Sruogos atvirlaiškis Vandai Daugirdaitei, iš Bavarijos – į Būgius, 1923-08-05, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 659, nr. 34, l. 1v, 2v; dar žr. Balys Sruoga, *Raštai*, t. 17, kn. 1: Laiškai Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, *1919–1924*, sudarė Algis Samulionis, Neringa Markevičienė, parengė Neringa Markevičienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2021, p. 362).

[3] Juozapas Sruoga siūlė broliui prisijungti prie jo planuotos kelionės į Prancūziją – slidinėjimo kurortą Chastreix-Sancy, kur nuo Piui de Sansi kalno atsiveria ne tik gražus kraštovaizdis, bet galima pamatyti ir Monblaną (kaip rodo vėlesnė korespondencija, abu broliai svajojo įkopti į šį kalną, rinko apie jį žinias, buvo įsitikinę, kad į jį nesunkiai būtų galima pasiekti):

„Kodėl neatvažiavai į Šansi? Ir abelnai, kam taip maža teparašei? Baliuk, žinok, aš susirūpinęs! Girdėjau, gurkšnoji?! Labai gerai. Mes ir laikomės po biškutį“ (Juozapo Sruogos atvirlaiškis Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Miuncheną, 1923-08-25, [rankraštis], in: *MLLM 3962, MLLM ER2* 2298, l. 1v).

Juozapas Sruoga, klausydamas brolio patarimų, į Monblaną įkopti bandė 1931 m. vasarą. Balio Sruogos svajonė pasiekti Monblano viršūnę neišsipildė.

Juozapas Sruoga po išvykos į Sancy išvažiavo į tėviškę – Baibokus. Balys Sruoga, grįžęs iš Bavarijos Alpių į Miuncheną, sėdo ruoštis baigiamiesiems egzaminams:

„Matai, Vanduk, aš šiandie atsikėliau 6 val. – dabar kasdien taip darau – gult einu 9 ir tau rašau. Dienos pas mus vis dar tokios gražios, o aš per dienas sėdžiu vienai vienas, griauždamas formulas ir pats baigdamas pavirsti į kempynę. Bet aš bijau nors valandėlei išklypti iš „nustatyto kurso“ ir visas kitas mintis veju lauk – tebūnie, kas nori, o aš turiu padaryti, kas reikia – o paskui pasidžiaugsiu gyvybės pilnybe – pasidžiaugsiu saule ir vėju su Tavimi. Aš tik vieną norą teturiu, kad kaip nors ateitų lytingos dienos, kad būtų apsiniaukus ir tamsu – man būtų kur kas ramiau ir lengviau sėdėti kambary. Dabar kartais toks noras ateina padūkti, bet aš stengiuos apie tai negalvot, rausiuos vėl į formulas, nors kartais visą pusvalandį vieną sakinį teskaitau. O vis tik kvotimus aš išlaikysiu – kas ten nebūtų“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, iš Miuncheno – į Būgius, 1923-08-15, [rankraštis], in: LLTI BR, f. 53, b. 487, l. 2v; dar žr. Balys Sruoga, *Raštai*, t. 17, kn. 1: Laiškai Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, *1919–1924*, sudarė Algis Samulionis, Neringa Markevičienė, parengė Neringa Markevičienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2021, p. 370–371).

[4] Balys Sruoga (1896–1947), Miuncheno universiteto slavų filologijos, meno ir vokiečių literatūros istorijos ketvirto kurso studentas.

[5] Juozas Pronskus (1893–1984), žurnalistas, 1919 m. su Baliu Sruoga dirbo dienraštyje *Lietuva* ir laikė jį žurnalistikos mokytoju. Jie ir vėliau draugiškai sutardavo, šiltai bendravo, kilo į kalnus. 1923 m. rugpjūčio mėn. kartu praleido Bavarijos Alpėse. Juozas Pronskus, ne kartą kritęs pakalnėn, į bedugnę, išgelbėtas Balio Sruogos, vėliau parašė atsiminimus apie gamtoje patirtus išgyvenimus, nuotykius ir pavojus. Juozo Pronskaus atsiminimai liudija, koks buvo sunkus ir pavojingas pasikėlimas į Zugspitze'ę – aukščiausią Vokietijos viršukalnę (plačiau žr. Juozas Pronskus, „Milžino paunksmėje: Apie Padegėlį Kasmatę ir Aklasmatę“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 100–102).

[6] Po tekstu prierašas Juozo Pronskaus ranka parkeriu (mėlynu rašalu).